

Streszczenie

Tematem niniejszej dysertacji jest *Oftalmologia, czyli nauka o oczach w wybranych tekstach* od IV wieku przed Chr. do VII wieku po Chr. *Studium historyczne*, w którym zawiera się jedenaście stuleci. Jest to czas, którym rozwijała się grecko-rzymska wiedza na temat anatomii, chirurgii i farmakologicznej kuracji narządu wzroku, której początki giną w pomroce dziejów. Badania opierają się o dzieła takich medyków jak: Hippokrates, Herophilus, Erasistratus, Antylus, Celsus, Galen, Aleksander z Tralles, Orybazus i Paweł z Eginy. W badaniach zostały wykorzystane również dzieła filozofów takich jak: Alkmeon z Kroton, Arystoteles, Diokles z Karistos i wielu innych.

Praca składa się ze wstępu, zasad transliteracji, czterech rozdziałów i zakończenia. Rozdział pierwszy omawia zagadnienia dotyczące anatomii narządu wzroku. W rozdziale tym wyodrębniono następujące zagadnienia: natura narządu wzroku, lokalizacja oraz otoczenie oczu, mięśnie i odruchy narządu wzroku, struktura gałki ocznej, Kanały wzrokowe – rola antycznych pojęć psyche i pneuma w funkcjonowaniu oka, Duch (Pneuma) wzroku, Nerwy – pneuma, żyły i arterie w narządzie wzroku, I i II para nerwów wzrokowych oraz rola żył i arterii oka.

W rozdziale drugim zostały omówione antyczne patologie oka. Dla bardziej szczegółowego opisu wybrano cztery: trachoma, pterygion, katarakta / glaukoma i hypohyma oraz Aigilops lub agchyllops (wraz z odmianami i etapami ich rozwoju). Trzeci rozdział - Terapeutyka farmakologiczna narządu wzroku, zawiera następujące zagadnienia: Teoria czterech żywiołów i ich rola w farmakologii, u Hippokratesa, Galena i Orybazjusza, Antyczna farmakologia – receptury medykamentów (jakości i właściwości składników), Medykamenty okulistyczne. Jako przykłady, bardziej szczegółowe dla leczenia farmakologicznego, opisano patologie z rozdziału drugiego. W ramach trzeciego rozdziału został zwarty również opis wybranych środków leczniczych, określanych jako *kollyria* oraz ich komponenty. Obie części opisują leczenie chorób oka, omówionych w rozdziale drugim. Rozdział czwarty - chirurgia narządu wzroku, zawiera następujące zagadnienia: Antyczna „sala operacyjna” medyka-chirurga, ubiór, narzędzie chirurgiczne i środki opatrunkowe stosowane w okulistyce, Predyspozycje medyka chirurga, zabiegi operacyjne chorób: trachoma, pterygion, katarakta, aigilops (agchilops), Leczenie operacyjne trachomy, Leczenie operacyjne pterygionu, Leczenie operacyjne katarakty / hypochymy, Leczenie operacyjne aigilops.

W dysertacji wykorzystano źródła greckie, łacińskie (jako główne), oraz arabskie i syryjskie. W przypadku, gdy jakieś dzieło nie zachowało się w języku greckim, wykorzystano jego arabski przekład (jeśli taki istniał). Dotyczy to głównie Galena, Antylusa (którego cytuje Abū Bakr Muhammad ibn Zakaryā ar-Rāzī w swoim dziele *Al-Kitab al-hawī*) i Pawła z Eginu. Jako uzupełnienie, wykorzystano w komentarzach dzieła okulistyczne Ḥunayn ibn Ishāq'a, który w swoich pracach wykorzystał prace Galena.

30.03.2023 r.

Lukasz

Koraeński